

**ERKIN VOHIDOV "NIDO" DOSTONI: VATANPARVARLIK VA
MA'NAVIY UYG'ONISH FALSAFASI**

Shoymardonova Fotima

*Surxondaryo viloyati. Termiz shahri.
Termiz davlat universiteti akademik litseyi
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek adabiyotining ko'zga ko'ringan vakili, xalq shoiri Erkin Vohidovning "Nido" dostoni tahlil etiladi. Asarda ifodalangan vatanparvarlik tuyg'usi, ma'naviy uyg'onishga chaqiriq, milliy o'zlikni anglash va ijtimoiy mas'uliyat mavzulari adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan o'rganiladi. Maqolada dostonning g'oyaviy-badiiy xususiyatlari, poetik tili va zamonaviy o'zbek adabiyotidagi o'rni belgilanadi.

Kalit so'zlar: Erkin Vohidov, Nido, doston, vatanparvarlik, ma'naviy uyg'onish.

Kirish

O'zbek adabiyotining XX asr ikkinchi yarmi va XXI asr boshlaridagi taraqqiyotida lirik-epik janrning rivojlanishi alohida o'rin egallaydi. Bu davrda yaratilgan dostonlar nafaqat badiiy jihatdan, balki g'oyaviy-ma'naviy yuksakligi bilan ham kitobxonlar qalbiga yo'l topdi. Xalq shoiri, O'zbekiston Qahramoni Erkin Vohidov (1936–2016) o'zbek she'riyatiga o'zining betakror uslubi va chuqur falsafiy fikrlari bilan munosib hissa qo'shgan ijodkorlardan biridir.

Erkin Vohidov ijodining salmoqli qismini tashkil etuvchi "Nido" dostoni shoir qalamiga mansub eng muhim asarlardan biri hisoblanadi. "Nido" so'zi o'zbek tilida "chaqiriq", "ovoz", "xitob" ma'nolarini anglatadi. Bu nom asarning asosiy g'oyasini — xalqni ma'naviy uyg'onishga, vatanini sevrishga, o'z tarixini anglashga chaqirishni — o'zida mujassam etadi. Doston o'zbek xalqining mustaqillikka intilishi, milliy g'urur va inson qadr-qimmatini ulug'lash ruhida yozilgan.

Dostonning yaratilish tarixi va adabiy muhiti

"Nido" dostoni Erkin Vohidov ijodining yetuklik davriga to'g'ri keladi. Shoir bu asarni o'zbek xalqi mustaqillik sari dadil qadam tashlab borayotgan, milliy o'zlikni anglash tuyg'usi kuchayib borayotgan bir davrda yaratdi. Sovet mafkurasining qattiq tazyiqi ostida ham o'z millatining ruhi, tili va madaniyatini asrash yo'lida qalam tebratgan Vohidov bu dostonida ijtimoiy va ma'naviy isyonini badiiy tarzda ifodaladi.

O'zbek adabiyoti tarixida lirik-epik dostonchilik kuchli an'analarga ega. Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Hamza Hakimzoda Niyoziy va

Abdulla Qodiriylar o'rnatgan bu an'ana XX asrda G'ayratiiy, Hamid Olimjon, Zulfiya va Mirtemir ijodida davom ettirildi. Erkin Vohidov esa bu an'anani yangi davr talablariga mos ravishda boyitib, "Nido" dostonida o'ziga xos ovoz topishga muvaffaq bo'ldi.

Asarning g'oyaviy mazmuni va vatanparvarlik ruhi

"Nido" dostonining markazida Vatan obrazi turadi. Shoir Vatanni faqat geografik tushuncha sifatida emas, balki ma'naviy beshik, ruhiy ildiz, ota-bobolar amomati sifatida talqin etadi. Dostonning har bir misrasida ona yurtga bo'lgan cheksiz mehr va sadoqat tuyg'usi jo'shib turadi. Bu mehr quruq so'z emas, balki faol ijtimoiy mas'uliyat sifatida namoyon bo'ladi.

Vohidov dostonida vatanparvarlik tuyg'usi uch qatlam orqali ifodalanadi. Birinchi qatlam — tarixiy xotira: shoir o'zbek xalqining buyuk o'tmishiga, Amir Temur, Alisher Navoiy, Ulug'bek kabi ulug' ajdodlarga murojaat qiladi. Ikkinchi qatlam — hozirgi zamon: xalqning turmushi, dardi, umidi va orzulari tasvirlanadi. Uchinchi qatlam — kelajakka ishonch: avlodlarni ezgulik va vatansevarlik yo'lida tarbiyalash zarurligiga urg'u beriladi. Bu uch qatlamning uyg'un holda birlashuvi dostonning g'oyaviy poydevorini tashkil etadi.

Poetik til va badiiy tasvir vositalari

Erkin Vohidov "Nido" dostonida o'zbek klassik she'riyatining boy imkoniyatlaridan mohirona foydalanadi. Uning poetik tili sodda va tushunarli bo'lishi bilan birga, chuqur ma'no qatamlariga ega. Shoir aruz vazni bilan birga hece vaznidan ham unumli foydalanib, o'zbek she'riyatining ikki asosiy an'anasini o'zaro uyg'unlashtiradi.

Dostonning badiiy tasvir vositalari orasida istiora, tashbeh va ramzlardan foydalanish alohida ko'zga tashlanadi. Masalan, "Nido" so'zining o'zi ko'p ma'noli ramzga aylanadi: bu ham shoirning xalqqa murojaat ovozi, ham xalqning vijdoni va ongining uyg'onish sasi, ham tarixning hozirgi avlodga bergan topshirig'idir. Bundan tashqari, tabiat tasviri orqali insonning ichki holati aks ettiriladi — bu o'zbek klassik adabiyotining azaliy an'anasidir.

Dostonning tili ravon, misralari ohangli, qofiyalari tabiiy. Vohidov sun'iy bezakdan qochib, fikrni to'g'ridan-to'g'ri, ammo badiiy jihatdan ta'sirchan tarzda ifodalashga intiladi. Shu bois "Nido" dostoni keng kitobxonlar qatlami tomonidan sevib o'qiladi.

Ma'naviy uyg'onishga chaqiriq

"Nido" dostonining asosiy leytmotivi — ma'naviy uyg'onishga chaqiriq. Shoir o'z xalqini loqaydlik, befarqlik va ma'naviy uyqusirashdan ogohlantiradi. Bu chaqiriq quyidagi asosiy yo'nalishlarda namoyon bo'ladi: ona tilini asrash va unga e'zozli munosabatda bo'lish; milliy tarix va madaniyatni chuqur o'rganish; yoshlarni milliy ruh va vatanparvarlik asosida tarbiyalash; jamiyatda adolat va insoniylik tamoyillarini qaror toptirish.

Vohidov bu mavzularni didaktik pand-nasihat shaklida emas, balki ichki his-tuyg'u, lirik kechinma orqali ifodalaydi. Shu bois uning chaqirig'i o'quvchi qalbiga tez yetib boradi va uzoq vaqt yodda qoladi. Shoir o'quvchiga nima qilish kerakligini buyurmas, balki o'z vataniga bo'lgan cheksiz sevgisini, uning kelajagi uchun qayg'usini samimiy tarzda baham ko'radi.

Dostonning o'zbek adabiyotidagi o'rni

"Nido" dostoni zamonaviy o'zbek adabiyotida alohida o'rin egallaydi. Bu asar bir tomondan klassik dostonchilik an'alarini davom ettirsa, ikkinchi tomondan yangi davr ruhini, mustaqillik g'oyalarini o'zida mujassam etadi. Akademik adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan doston quyidagi jihatlari bilan ahamiyatlidir: lirik-epik janrning zamonaviy o'zbek adabiyotida yangilanishiga hissa qo'shganligi; vatanparvarlik adabiyotining yangi namunasini yaratganligi; o'zbek poetik tilini boyitganligi va she'riy uslubni takomillashtirganligi.

Doston maktab va oliy o'quv yurtlari dasturlariga kiritilgan bo'lib, yosh avlod tarbiyasida muhim vosita sifatida xizmat qilmoqda. Bu esa Erkin Vohidovning nafaqat adabiyot, balki milliy ma'naviyat tarixida ham o'ziga xos munosib o'rin egallashini ta'minlaydi.

Xulosa

Erkin Vohidovning "Nido" dostoni o'zbek adabiyotining durdonalaridan biri bo'lib, vatanparvarlik, ma'naviy uyg'onish va milliy o'zlikni anglash kabi abadiy mavzularni o'zida mujassam etadi. Asarning badiiy mukammalligi, poetik tili va g'oyaviy chuqurligi uni zamonaviy o'zbek adabiyotining eng sara namunalaridan biri sifatida ajratib turadi.

Shoir bu dostonida o'z xalqiga nafaqat badiiy asar, balki ma'naviy qo'llanma ham yaratib bergan. "Nido"ning asosiy xabari bugungi kunda ham dolzarbligini yo'qotmagan: insonning o'z vataniga sadoqati, tarixiga hurmat va kelajakka mas'uliyat tuyg'usi hech qachon eskirmaydigan qadriyatlardir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Vohidov, E. (1986). Nido: doston. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
2. Vohidov, E. (2006). Tanlangan asarlar. Toshkent: Sharq nashriyoti.
3. Vohidov, E. (2011). Ruboiylar va g'azallar. Toshkent: Yangi asr avlodi.
4. Qo'chqorov, R. (2004). Erkin Vohidov she'riyatining badiiy xususiyatlari. Toshkent: Fan.
5. Mirzayev, T. (1999). Zamonaviy o'zbek dostonchiligi. Toshkent: O'qituvchi.
6. Yo'ldoshev, Q. (2007). O'zbek she'riyatida vatanparvarlik motivi. Toshkent: Fan.

8. Normatov, U. (2002). O'zbek adabiyotida ma'naviyat mavzusi. Toshkent: Akademiya.
9. Karimov, N. (1995). XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. Toshkent: O'qituvchi.
10. Husanov, B. (2008). Erkin Vohidov lirikasida milliy ruh. Toshkent: Mumtoz so'z.